

ПРАКТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ ІДЕЇ ПРЕЗИДЕНТА ФРАНЦІЇ Е. МАКРОНА ЩОДО “ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ СПІЛЬНОТИ” ТА ПОВ’ЯЗАНІ З НЕЮ ДОДАТКОВІ МОЖЛИВОСТІ І ПОТЕНЦІЙНІ РИЗИКИ

Автор:

Богдан Іващенко

ВИТОКИ ПРОЄКТУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ СПІЛЬНОТИ

У квітні цього року Еммануель Макрон вдруге був обраний президентом Франції. Його переобрання було з ентузіазмом сприйняте ліберально-демократичним політикумом у Європі, США та Україні, адже на чолі Франції не опинилась ультраправа кандидатка Марі Ле Пен, яка вороже ставилася до Європейського Союзу та НАТО і приязно до Володимира Путіна. Таким чином, зовнішньополітичний курс однієї з найбільш потужних держав Європейського Союзу залишився незмінним, що є позитивним фактором для стабільності на континенті у контексті збереження міжнародного фронту підтримки України у боротьбі з Російською Федерацією.

Російська агресія проти України фактично змусила Європейський Союз переглянути існуючі загрози та прискорила процес пошуку свого місця у міжнародній політиці. Євросоюз зазнав вагомих економічних втрат. Небезпека через енергетичну залежність від Росії стала очевидною та спонукала європейців до пошуку альтернативних постачальників енергоносіїв. Відбулося посилення впливу США, як держави, чия економіка в меншому ступені постраждала від війни та яка підтвердила свою ключову роль у забезпеченні безпеки європейських партнерів. Всередині ЄС стала більш відчутною роль Європейської Комісії, яка була одним з драйверів координації відповіді на російську агресію. І хоча економічно європейські країни зазнали істотних втрат, як відомо, кризи створюють і можливості. В умовах, що склалися, лідерські позиції в ЄС намагається обійняти Еммануель Макрон. Президент Франції бачить простір для посилення ролі ЄС як суб’єкта міжнародної політики та засобу просування французьких національних інтересів.

9 травня 2022 року президент Франції запропонував створити новий формат, який віддзеркалює пропозицію Франсуа Міттерана 1989 року щодо створення “Європейської Конфедерації”. Новий проєкт, що став би, за словами Макрона, “переосмисленням нашої географії та організації нашого континенту”, умовно було окреслено “Європейською політичною спільнотою”.

Варто зауважити, що новий формат не є революційним, а логічним продовженням європейської політики президента Франції. Щоб досягнути сутність та витоків ідеї Еммануеля Макрона, варто переглянути його попередні ініціативи та заяви.

Еммануель Макрон ще до свого першого обрання висловлював амбітне бачення щодо ролі його країни у міжнародних відносинах. Його передвиборча обіцянка відновити велич Франції красномовно демонструє переконання в особливій ролі його держави, а намір відновити велич Євросоюзу є свідченням високого значення європейського напрямку французької зовнішньої політики.

Перше обрання Еммануеля Макрона відбулося у турбулентні для Європи часи – 2017 року. За рік до того Велика Британія проголосувала за вихід з Європейського Союзу, а у Сполучених Штатах обрано Дональда Трампа. По всій Європі відбувалося зростання націоналізму, євроскептицизму та популізму.[1] Тоді головні зовнішньополітичні завдання новообраний президент Франції визначав саме у межах ЄС. Труднощі, з якими стикнулася Європа, з точки зору французького керівництва створили для Франції можливості, і новий енергійний лідер мав намір зробити Францію флагманом оновленої Європи. Ці можливості зокрема обґрунтовувалися зменшенням американського впливу на континенті та британського – в Євросоюзі. На рівні ЄС потреба нового позиціонування обґрунтовувалась глобальним геополітичним протистоянням та відносними перевагами США та КНР у порівнянні з ЄС.

На цьому тлі в Європі посилювався дискурс щодо реалізації концепції “стратегічної автономії”, або, як її нарекли у Франції, – “європейського суверенітету”. Європейський суверенітет, відповідно до Сорбонської промови Еммануеля Макрона, передбачає Європу, яка:

- самостійно гарантує власну безпеку;
- спільно розв’язує проблему міграції;
- має зовнішню політику, яка орієнтована на певні пріоритети: насамперед, на традиційні для французького вектору Середземноморський регіон та Африку;
- є економічним лідером та займає лідерські позиції у питанні сталого розвитку, сфері технологій та інновацій.[2]

Повна реалізація задуму Еммануеля Макрона можлива виключно шляхом реформування Європейського Союзу. Це процес, що потребує часу, готовності країн-членів, політичної волі урядів, легітимності їхніх дій, яка залежить від підтримки даних реформ з боку громадян країн ЄС.

В Євросоюзі відбувається робота в цьому напрямку. Пропозиція щодо створення Європейської політичної спільноти була озвучена на церемонії закриття Конференції про майбутнє Європи. Проведення такої конференції було теж пропозицією Еммануеля Макрона, вперше згаданою у 2019 році. Тобто, у питанні перетворення Європи Президент Франції проводить методичну та послідовну політику. Спочатку була запроваджена ініціатива Конференції про майбутнє Європи, що мала на меті перегляд політичної структури континенту. Ініціатива передбачала вироблення ідей щодо реформування ЄС з урахуванням думки звичайних громадян.[3] Такий крок надає легітимності подальшому просуванню та можливому прискоренню імплементації реформи Євросоюзу. Наразі ж президент Франції адаптує реалізацію свого бачення відповідно до зміни зовнішніх умов, і тому запропонував ініціативу Європейської політичної спільноти, що об'єднає країни Європи з державами, які не входять до складу ЄС. У період з моменту першої згадки ініціативи Еммануеля Макрона до установчого саміту, президент Франції особисто та європейські інституції частково висвітлювали деталі майбутньої ініціативи.

У своїй травневій промові Макрон зазначав, що новий формат створюється з метою знайти новий простір для політичної співпраці, безпеки, співпраці у сфері енергетики, транспорту, інвестиціях в інфраструктуру, переміщенні людей, зокрема молоді. Відповідно до висновків Європейської Ради від 23 червня, метою Європейської політичної спільноти визначено сприяння політичному діалогу та співпраці для вирішення питань, що становлять спільний інтерес, з метою зміцнення безпеки, стабільності та процвітання європейського континенту. Вказувалося, що такі рамки не замінять існуючу політику та інструменти ЄС, зокрема розширення, і повністю поважатимуть автономію прийняття рішень Європейським Союзом.[5]

Варто відзначити, що визначені завдання перекликаються з цілями нещодавно ухваленого “Стратегічного компаса” Європейського Союзу, у якому викладено спільне бачення оборонної та безпекової політики об'єднання на наступні 5-10 років.[6] Зокрема у “Стратегічному компасі” велика увага приділяється партнерству ЄС з іншими державами й аналіз положень даного документа дає краще розуміння чого очікують ініціатори Європейської політичної спільноти від

учасників ініціативи. “Партнерства є важливим інструментом для підтримки прагнення ЄС стати глобальним стратегічним гравцем. Партнери також виграють від сильнішого та спроможнішого ЄС у сфері безпеки та оборони. Вони можуть допомогти нам підтримувати заснований на правилах міжнародний порядок та ефективну багатосторонність, в основі якої лежить ООН, встановлювати міжнародні норми та стандарти та сприяти миру та безпеці в усьому світі”. У документі зафіксовано намір зміцнювати індивідуальні партнерства, якщо вони є взаємовигідними, служать інтересам ЄС і підтримують спільні цінності. Також Європейський Союз буде продовжувати інвестувати в стійкість партнерів у сусідніх державах та за їх межами, зокрема через ширші інструменти Союзу для миру, безпеки, сусідства, розвитку та співпраці.[7]

ПРОГНОЗИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Перший саміт Європейської політичної спільноти відбувся у Празі 6 жовтня. Участь взяли 44 держави: країни-члени ЄС, Туреччина, Велика Британія, Україна, Азербайджан, Вірменія, Сербія, Боснія і Герцеговина, Чорногорія, Косово, Албанія, Північна Македонія, Норвегія, Швейцарія, Ісландія, Ліхтенштейн, Молдова та Грузія.[8] Від України участь брав голова уряду Денис Шмигаль, а президент Володимир Зеленський звернувся до лідерів Європейської політичної спільноти онлайн. Війна в Україні та енергетична криза стали головними темами на саміті. Новий формат – це неформальний майданчик, де лідери держав мали можливість обговорити проблемні питання та в особистих бесідах знайти шляхи їхнього розв’язання. Україна підійшла до саміту ініціативно та стала єдиною з держав, хто подав свої пропозиції до формату ЄПС. І одна з них стосувалася того, щоб пріоритетом Спільноти було встановлення миру на всій її території.[9] Володимир Зеленський, виступаючи на засіданні по відеозв’язку, закликав лідерів перетворити нову політичну спільноту на “Європейську спільноту миру”. Надалі саміти у даному форматі на найвищому рівні узгоджено проводити двічі на рік. Також були погоджені та публічно оголошені місця трьох наступних зустрічей. Навесні 2023 року лідери зустрінуться у Молдові – державі, що є кандидатом у члени ЄС та частина якої знаходиться під російською окупацією. Восени – в Іспанії, яка головуватиме у Раді ЄС. За нею – у Великій Британії, чия участь в установчому саміті була під сумнівом, та від участі котрої залежить подальший успіх даної ініціативи.

Поки що немає деталей щодо подальшої організаційної структури нової ініціативи, однак наразі безумовною перевагою Європейської політичної спільноти над Європейською політикою сусідства як інструмента наближення зовнішньої політики ЄС та сусідніх держав можна вважати неформальність

даного формату. Раніше співробітництво ЄС з іншими державами континенту здебільшого покладалася на бюрократичний процес. Саміти Європейської політичної спільноти, своєю чергою, передбачають зустріч на найвищому рівні.[10] Зазвичай рішення, ухвалені на самітах лідерами держав, мають більшу перспективу бути реалізованими, та у коротший строк, аніж якби процес імплементації рішення покладалася б на бюрократичний апарат. На установчому саміті країни навіть не розробляли спільної заяви за результатами події. Це дозволило уникнути дискусій щодо формату остаточного документа та можливих протиріч, що могли виникнути у процесі узгодження.

У контексті політики розширення новий формат викликав занепокоєння щодо можливої спроби загальмувати процес та замінити повноправне членство України та інших кандидатів участю в Європейській політичній спільноті. Дана версія вже неодноразово спростовувалася, зокрема особисто Еммануелем Макроном. На зустрічі з президенткою Молдови Майєю Санду, президент Франції уточнив, що новий формат має на меті “створити нову основу для структурування співпраці, об’єднавши демократичні європейські країни, які дотримуються нашої бази цінностей і не залежно від того, чи вони прагнуть вступити, вийшли або не мають наміру вступати до Європейського Союзу”. “Ця спільнота є не альтернативою процесу приєднання, а його доповненням” – сказав він.[11] Хоча Еммануель Макрон спростував дане припущення, все ж таки варто пам’ятати його позицію щодо розширення. У 2019 році президент Франції сказав: “Критики розширення мають рацію. Я більш ніж скептично ставлюся до тих, хто каже, що майбутнє Європи полягає в подальшому розширенні, коли ми не можемо знайти згоди між 28 країнами”.[12] З того ж 2019 року Франція разом з Нідерландами блокували запуск переговорів про членство в ЄС з Албанією та Македонією. Щодо України під час промови на Конференції про майбутнє Європи, лідер Франції припустив, що вступ України в ЄС може тривати “кілька десятиліть”. В цілому, Макрон скептично ставиться до перспективи розширення ЄС, особливо у східному напрямку. Навіть у політиці сусідства Франція надавала перевагу розвитку Союзу для Середземномор’я над Східним партнерством. Тому існує ймовірність, що у майбутньому українським дипломатам доведеться докласти великих зусиль, щоб переконати Францію схвалити вступ України до Євросоюзу. На саміті у Празі було важливо повторно артикулювати спільно з найближчими партнерами у Східній Європі, що ініціатива не може розглядатися як альтернатива повному членству. Не можна відкидати припущення, що жорстка реакція України та держав Східної Європи після проголошення ініціативи змусила Еммануеля Макрона виправдовуватися, однак, не змінила бажання призупинити процес розширення, якщо таке бажання мало місце.

Варто зауважити, що Брюссель, який також підтримав ідею створення Європейської політичної спільноти, в особі президента Європейської Ради Шарля Мішеля та глави Єврокомісії Урсули фон дер Ляєн, на противагу Еммануелю Макрону, підтримують потенційний вступ України.

Україну не цікавить формат-замінник повноцінного членства. Будь-які ініціативи, що сприяють зближенню політики України та ЄС, посиленню фактичної інтеграції та взаємозалежності є позитивним факторами. Однак, наразі на тлі російської агресії оборонна політика України вже безпосередньо пов’язана з ЄС і держава готова брати участь у спільних проєктах у сфері ВПК, та безпекових й оборонних ініціативах після війни з Росією. Наразі Європейська політична спільнота розглядається для України скоріше у контексті здатності Євросоюзу долучити якомога більшу кількість держав до коаліції, що підтримує Україну (“коаліція Рамштайн”) та створити сприятливіші умови для продовження боротьби. Навряд даний формат стане місцем, де буде вирішуватися повоєнний устрій у Європі, адже він не передбачає участь інших важливих акторів-членів G7 – США, Японії та Канади, які відіграють важливу роль у протидії Росії та впливають на перебіг російсько-української війни разом з іншими позаєвропейськими демократіями – Австралією та Південною Кореєю, що також не залучені до нової ініціативи.

Безпековий вимір партнерства є пріоритетним для ЄС та має одне з основних значень для реалізації концепції європейського суверенітету, і в цьому відношенні Україні є що запропонувати Євросоюзу. Наразі саме Україна де-факто захищає східний фланг Європи та має найбільш досвідчену та одну з найбільших армій континенту. Подальша участь України у безпекових та оборонних ініціативах зміцнить позиції ЄС на міжнародній арені. Особливо це стосується можливості створення європейської армії. Економічна могутність Євросоюзу та м’яка сила є безумовними перевагами об’єднання. Однак, європейський суверенітет неможливий без здатності проєціювати силу за межами континенту. У цьому аспекті Україна є тим активом, що значно посилить спроможності Європейського Союзу.

На ефективність нової ініціативи можуть вплинути міждержавні протиріччя та конфлікти, що наразі існують у Європі. Роками ЄС сприяло зміні поведінки сусідніх держав завдяки своїй м’якій силі. У 2004 році було ухвалено Європейську політику сусідства, яка визначала рамки взаємодії з сусідніми державами. Метою ЄПС було визначено сприяння стабільності, безпеці та процвітання в сусідніх з ЄС регіонах як на півдні, так і на сході. Дана політика базується на цінностях демократії, верховенства права та поваги до прав людини,

а завдяки принципу “more for more” – чим більший прогрес держава має у сфері демократичного реформування, тим міцніше партнерство ЄС пропонувало державі. Україна була і досі формально залишається членом Східного партнерства разом з Молдовою, Грузією, Білоруссю, Вірменією та Азербайджаном. Однак, наразі єдиної регіональної політики ЄС щодо держав даного формату не може бути і потрібен більш гнучкий диференційований підхід. В останні роки стало очевидним, що поясу стабільності навколо Європи не було створено. Авторитарний режим у Білорусі остаточно потрапив у залежність від Російської Федерації та надає територію для нападу на Україну. На Південному Кавказі час від часу відновлюються бойові дії між Азербайджаном та Вірменією. Залишається напруга між Туреччиною та Грецією. Негативні процеси у сфері демократії відбулися в Грузії, внаслідок чого країна не отримала статус кандидата в ЄС. На Балканах Сербія влітку була у кроці від нападу на Косово. Зважаючи на такий широкий спектр точок напруги, існують сумніви не тільки щодо перспектив загального врегулювання, але й щодо перспективи скоординувати та зблизити політику усіх країн Європи. В самому ЄС держави у більшому ступені протягом війни об’єдналися навколо демократичних цінностей. Однак, за межами Європейського Союзу об’єднання навколо демократичних цінностей навряд чи може стати стимулом до зміни політики. У першу чергу, це стосується політики Азербайджану, Туреччини та Сербії. Хоча, можливість зібрати лідерів держав та досягти політичної угоди, що відповідає їхнім прагматичним інтересам може бути перевагою Європейської політичної спільноти.

У випадку з вірмено-азербайджанським конфліктом у 1992 році була організована Мінська група ОБСЄ, посередниками у якій були США, РФ та Франція. Дипломатичного розв’язання не було досягнуто, тому надалі потрібна зміна підходів з урахуванням геополітичних змін на Південному Кавказі. Схоже, що наразі склалися умови для можливої нормалізації відносин у даному регіоні і ЄС, а особливо Еммануель Макрон, намагаються створити додаткові та скористатися вже існуючими можливостями. Про готовність ворожих країн Південного Кавказу робити кроки у напрямку нормалізації відносин свідчать неформальні тристоронні та двосторонні перемовини у Празі між лідерами Туреччини, Азербайджану та Вірменії. Схоже, що Нікол Пашинян готовий до перегляду вірмено-турецьких зв’язків без традиційної вимоги до Стамбулу визнати геноцид вірмен 1915 року. У разі покращення двосторонніх відносин, відкриття кордонів та відновлення старих економічних шляхів, східні регіони Туреччини, а також Вірменія можуть виграти економічно.[13] Вірмено-турецькі відносини, своєю чергою, мають перспективу вплинути на вірмено-азербайджанський конфлікт та

його подальше розв’язання. У Празі також було проведено перемовини між Ніколом Пашиняном та Ільхамом Алієвим у присутності президента Європейської Ради Шарля Мішеля та президента Франції Еммануеля Макрона. За результатами зустрічі Вірменія погодилася “сприяти цивільній місії ЄС вздовж кордону з Азербайджаном”, а Азербайджан, у свою чергу, “погодився співпрацювати з цією місією”. Цивільна місія ЄС розпочнеться наприкінці жовтня та триватиме до двох місяців.

Нормалізація на Південному Кавказі відповідає інтересам Євросоюзу та Туреччини. Реджеп Ердоган вкотре зможе продемонструвати свою роль як посередника між ворожими сторонами на міжнародній арені, зміцнити регіональний вплив та виграти економічно. Перед самітом турецькі дипломати акцентували саме на ролі Туреччини як важливого посередника. Євросоюз, своєю чергою, поширить вплив у регіоні, де довгі роки домінувала Російська Федерація, а у перспективі може сподіватися на можливість використання Південного Кавказу для транспортування енергоресурсів із Центральної Азії та потенційно – з Ірану. Еммануель Макрон у такому випадку здобув би перший вагомий результат у межах нової ініціативи, при цьому підтримавши традиційного партнера Вірменію – країну, чиє становище є вкрай важким, адже Єреван наразі фактично не має потужних союзників у протистоянні з Азербайджаном, що має підтримку з боку Туреччини.

Російська Федерація у такому разі втрачає вплив на Південному Кавказі, де історично використовувала етнічну напруженість і внутрішнє суперництво між пострадянськими державами, щоб посилити свою владу у регіоні своєї колишньої імперії.

Важливим аспектом для реалізації ініціативи Еммануеля Макрона буде подальша участь Великої Британії. Перед самітом існували сумніви щодо участі Ліз Трасс. Ці сумніви стали результатом традиційного скептицизму британців щодо участі в європейських політичних проектах і спірних питань та напруги між Великою Британією та ЄС після Brexit, а також між Великою Британією та Францією. Таких спірних питань досить багато: це, наприклад, стосується переправи мігрантів у Ла-Манші, вилову риби у протоці, створення AUKUS та відмови Австралії від французьких субмарин. Навесні Лондон та Париж розв’язали риболовецьку суперечку після різкої напруги навколо даного питання наприкінці минулого року. Після цього Борис Джонсон підкреслив високе значення відносин між Францією та Великою Британією, що додавало оптимізму щодо перспектив подальшої взаємодії двох держав. Однак, Ліз Трасс дотримувалась більш жорсткої риторики. Під час передвиборчих дебатів на питання про Еммануеля

Макрона вона сказала, що “присяжні ще не вирішили”, є Макрон другом чи ворогом Британії, і вона судитиме його “за вчинками, а не за словами”.[14]

З Євросоюзом може відбутися загострення відносин навколо питання Північноірландського протоколу. Ліз Трасс висловила бажання знайти вихід шляхом перемовин з ЄС, однак, готова діяти в односторонньому порядку,[15] якщо спільне рішення не буде знайдено.

Зрештою Ліз Трасс все ж прийняла запрошення та взяла участь в установчому саміті, а факт проведення третього саміту на території Туманного Альбіону може свідчити про те, що у Великій Британії серйозно поставились до нової ініціативи і можуть покладати надії на використання формату Європейської політичної спільноти для досягнення власних зовнішньополітичних завдань. У Британії новий формат пропонують назвати Європейським політичним форумом, що в цілому відповідає його сутності.

Окрім негативних аспектів британсько-французьких та європейсько-британських відносин є і ті, що їх об’єднують. У першу чергу це російська агресія та підтримка України. За умов стриманої позиції ФРН щодо нового формату, Лондон спільно з Парижем може стати одним з драйверів ініціативи Еммануеля Макрона та сприяти її реалізації. Водночас позитивна динаміка у відносинах з європейськими країнами важлива для імплементації великої стратегії “Глобальна Британія”. Для протидії одночасно Росії та КНР, Велика Британія потребує союзників, а майданчик для вироблення спільної політики на європейському континенті може сприяти пришвидшенню розв’язанню інших питань. Доказом цього є зустріч Еммануеля Макрона та Ліз Трасс у Празі та досягнення домовленості провести наступний франко-британський саміт у Франції у 2023 році “для просування оновленого двостороннього порядку денного”. Окрім цього, сторони обговорили поглиблення двостороннього співробітництва, зокрема в енергетичній сфері,[16] домовилися поглибити співпрацю у сфері нелегальної міграції, яка є принциповою для британського уряду, та покласти край небезпечним переходам через Ла-Манш.

Поруч з питаннями зближення зовнішньої політики ЄС та сусідніх держав і питань безпеки, одним з основних на саміті у Празі стало питання енергетики. Азербайджан, Ізраїль та Кіпр у цьому відношенні можуть стати важливими постачальниками. Президент Азербайджану ще до саміту заявив про наміри країни подвоїти потужність Трансанатолійського газопроводу TANAP, яким постачається газ до Європи через Туреччину, удвічі – до 32 мільярдів кубометрів. За словами Алієва, для цього мають бути зроблені важливі кроки – політичні

рішення, технічні заходи та, звичайно ж, інвестиції.[17] З Ізраїлем у червні Євросоюз підписав тристоронню угоду, залучивши Єгипет. Угода передбачає збільшення видобутку газу Ізраїлем та його транспортування через Єгипет, де блакитне паливо буде зріджуватися для подальшого транспортування до Європи. Кіпр, своєю чергою, є невеликою країною та споживає небагато газу при суттєвому видобутку на шельфі. У майбутньому держава зможе експортувати газ до Європи, хоча досі залишаються питання щодо відповідної інфраструктури. На додаток негативним чинником є політичні протиріччя з Туреччиною, яка висуває претензії на родовища у Східному Середземномор’ї.

Також не варто відкидати перспективу побудови газогону EastMed зі Східного Середземномор’я до Європи. Це масштабний проєкт і його реалізація безрезультатно обговорюється роками. Однак, у нових умовах, ЄС може по-іншому підійти до цієї ідеї.

Україна зацікавлена у збільшенні постачання газу інших країн до Європи. Серед держав, що вже частково замінили російський експорт на континенті – Норвегія. Польща у вересні, відповідно до графіка, завершила проєкт Baltic Pipe і тепер імпортує норвезький газ. Для України стратегічний інтерес полягає у будівництві газового інтерконнектора, що дасть можливість закуповувати газ з Норвегії, а також американський зріджений газ. Варто зазначити, що Baltic Pipe – частина масштабного газового проєкту «Північ-Південь», що на противагу російським трубам створить альтернативну систему газопостачання у регіоні Центрально-Східної Європи від Хорватії до Польщі.[18] Стати частиною даної системи – важливе завдання для українського керівництва.

Зі свого боку, Україна може стати важливим постачальником електроенергії у Європі. Після синхронізації енергосистеми України з мережею континентальної Європи ENTSO-E, експорт української електроенергії до Європи збільшився у 2,5 рази.[19] Через збройну російську агресію, однак, Україна не може реалізувати експортний потенціал у повному обсязі.

ВИСНОВКИ

В умовах, що склалися на європейському континенті, війни Росії проти України та у контексті глобального геополітичного протистояння, президент Франції Еммануель Макрон намагається посилити роль ЄС як суб'єкта міжнародної політики, та засобу просування французьких національних інтересів.

У разі реалізації Європейська політична спільнота може стати інструментом поглиблення взаємодії ЄС та інших країн Європи, зокрема тих, що мають намір у майбутньому стати членами Євросоюзу. Перспектива членства та участь у програмах Євросоюзу не стала достатнім стимулом для внутрішніх перетворень у країнах-кандидатах та країнах-партнерах ЄС. Таким чином, пояс безпеки навколо Євросоюзу, який складався б зі стабільних демократичних або гібридних режимів, не було створено. Президент Франції висунув свою ініціативу для зміцнення безпеки та стабільності європейського континенту шляхом зближення зовнішньої політики ЄС та інших держав континенту. Неформальність організації та проведення самітів на найвищому рівні може стати чинником, що позитивно вплине на ефективність нового формату, адже процес ухвалення рішення буде залежати не від бюрократичних процедур, а рішень, ухвалених керівництвом держави. Водночас відсутність у новому форматі країн G7 – США, Канади та Японії, а також демократичних азійських держав – Австралії та Південної Кореї, можуть обмежити результативність ініціативи. У Вашингтоні відсутність запрошення на участь у саміті нового формату не викликатиме занепокоєння, а скоріше – навпаки. Здатність Європи самостійно відповідати на існуючі загрози відповідає стратегії Сполучених Штатів з розподілу зобов'язань між партнерами.

Європейська політична спільнота розглядається Макроном як крок до імплементації ідеї європейського суверенітету. В межах даного формату він спробує просувати французьке бачення на європейський політичний устрій. Президент Франції має підтримку з боку Брюсселя і мандат від французького народу. Навіть факт втрати позицій всередині своєї країни не змінить загального зовнішньополітичного курсу Еммануеля Макрона. На останніх виборах пропрезидентський блок “Разом” (французькою – “Ensemble”) не отримав більшості у парламенті. З необхідних 289 мандатів “Ensemble” отримав лише 245.[20] Незважаючи на це, наразі ймовірність утворення опозиційного альянсу, який вплинув би на зовнішню політику Макрона, є низькою. До того ж у питаннях зовнішньої політики та політики безпеки повноваження президента, офіційно розділені з урядом, залишаються головними, а Національні збори та Сенат, які перевіряють основні напрямки міжнародної політики, рідко мають повноваження блокувати рішення президента. Парламенту не було

запропоновано висловити свою думку щодо відправки зброї в Україну, ані щодо зовнішніх операцій Франції, зокрема в Сахелі, на Близькому Сході в рамках коаліції проти ІДІЛ або в Афганістані. Тобто, незважаючи на втрату позицій на внутрішньополітичній арені, зовнішньополітичний вектор Еммануеля Макрона залишиться незмінним.

Важливо, що ініціатива має підтримку з боку Єврокомісії. Брюссель після повномасштабного російського нападу демонструє лідерські позиції у координації європейської політики, тому варто серйозно поставитися до ініціативи Європейської політичної спільноти.

Подальший успіх нового формату зокрема залежить від готовності потужних країн-партнерів брати у ньому участь. Це стосується Великої Британії. Керівництво держави перед самітом висловлювало певний скепсис, однак, зрештою було оголошено про проведення третього саміту на території Королівства, а перемовини Ліз Трасс та Еммануеля Макрона втілюють оптимізм у подальшу динаміку двосторонніх відносин та взаємодії в межах нового формату.

Україні є що запропонувати Європі. Це стосується як енергетичної сфери, експорту української електроенергії, так і сфери безпеки та оборони. Перехід до союзницьких відносин з країнами ЄС наразі обмежується низкою чинників, одним з основних є небажання та страх низки держав бути втягнутими у війну з РФ. Однак, вже зараз варто пропонувати бачення повоєнної безпекової архітектури.

Найкращі союзники – це ті країни, чиє сприйняття загроз та шляхів їхнього розв’язання максимально близькі. Бачення України та країн Західної Європи, зокрема, Франції на російську агресію досі відрізняються. Це контрастує зі сприйняттям загроз та баченням шляхів протидії ним державами Східної Європи. Бачення східноєвропейських країн максимально наближене до українського, тому поглиблення відносин з ЄС, фактична інтеграція з державами Євросоюзу та зав’язка їхніх стратегічних інтересів на Україні сприятиме реалізації інтересів безпосередньо України. Одним з головних активів України є її армія. Суверенна Європа неможлива без спроможності європейців застосовувати жорстку силу. У цьому відношенні варто вводити у дискурс геополітичну модель Збігнева Бжезінського щодо критичного ядра безпеки Європи. Так, серед можливих розвитків безпекової архітектури на континенті, геополітик припускав можливе утворення вісі Париж-Берлін-Варшава-Київ. Наразі існує певна поляризація між Східною Європою та Західною, а також напруга у відносинах між Польщею та

ФРН, через що запропонована модель може здатися малоперспективною. Однак, якщо ЄС та країни-члени серйозно налаштовані створити “суверенну Європу”, вони у першу чергу мають узгодити політику всередині об’єднання. Враховуючи процес переозброєння німецької, польської та української армій, ідея критичного ядра Європи має право на поширення та подальше обговорення на наукових конференціях та у владних кабінетах – зокрема, на майбутніх самітах Європейської політичної спільноти. Особливі відносини між Україною та Великою Британією та Польщею і Великою Британією при цьому врівноважували б континентальну могутність європейських держав. До того ж, така ініціатива за участі України отримала б позитивне сприйняття з боку Вашингтону. По-перше, припинення процесу поляризації у Євросоюзі призвело б до зміцнення об’єднання, а по-друге, посилення військових спроможностей ЄС сприяло б імплементації стратегії Сполучених Штатів Америки з розподілу відповідальності з країнами-партнерами.

Використані джерела

1. Rym Momatz, Macron calls for big EU changes in ‘European Renaissance’, 04.03.2019, URL: <https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-european-parliament-election-calls-for-big-eu-changes-in-european-renaissance/>
2. President Macron gives speech on new initiative for Europe, 26.09.2017, URL: <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2017/09/26/president-macron-gives-speech-on-new-initiative-for-europe>
3. Speech by Emmanuel Macron at the closing ceremony of the Conference on the Future of Europe, 10.05.2022, URL: <https://presidence-francaise.consilium.europa.eu/en/news/speech-by-emmanuel-macron-at-the-closing-ceremony-of-the-conference-on-the-future-of-europe/>
4. Agnes Szucs, European Political Community to hold 1st meeting in October, 07.09.2022, URL: <https://www.aa.com.tr/en/europe/european-political-community-to-hold-1st-meeting-in-october/2679491>
5. European Council conclusions on Wider Europe and the Conference on the Future of Europe, 23 June 2022, 24.06.2022, URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/24/european-council-conclusions-on-wider-europe-and-the-conference-on-the-future-of-europe-23-june-2022/>
6. Олександра Давимука, Ухвалення «Стратегічного компасу» Європейського Союзу, 03.04.2022, URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/ukhvalennya-stratehichnoho-kompasu-yevropeyskoho-soyuzu>
7. A STRATEGIC COMPASS FOR SECURITY AND DEFENCE, URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf
8. Meeting of the European Political Community, 6 October 2022, URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2022/10/06/>
9. Сергій Сидоренко, Мир не для всіх. Як саміт у Празі спробував примирити ворогів у Європі та поза нею, 08.10.2022, URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2022/10/8/7148333/>
10. Michael Emerson, Will the European Political Community actually be useful? 29.09.2022, URL: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/will-the-european-political-community-actually-be-useful/>
11. Davide Basso, Macron says ‘European political community’ no substitute to enlargement, 20.05.2022, URL: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/macron-says-european-political-community-no-substitute-to-enlargement/
12. Why Macron matters, 09.05.2022, URL: https://www.economist.com/leaders/2022/04/09/why-macron-matters?utm_medium=cpc.adword.pd&utm_source=google&utm_campaign=a.22brand_pmax&utm_content=conversion.direct-response.anonymous&gclid=CjwKCAjwpqCZBhAbEiwAa7pXeab7E44rubDQHjEJOI7bskL0uMascXzIHdvQloc8fO6uWkN0NB42QRoCV_oQAvD_BwE&gclsrc=aw.ds
13. Asli Aydintasbas, Turkey and Armenia just gave the world a welcome bit of good news, 07.10.2022, URL: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2022/10/07/turkey-armenia-erdogan-pashinyan-meeting/>
14. Друзі чи вороги? Що означає сварка Макрона і Трасс під час виборів у Британії, 26.08.2022, URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62691501>

15. Liz Truss: I want to negotiate solution to Northern Ireland Protocol but will act if we can't get a deal, 29.09.2022, URL: <https://www.newsletter.co.uk/news/politics/liz-truss-i-want-to-negotiate-solution-to-northern-ireland-protocol-but-will-act-if-we-cant-get-a-deal-3861987>
16. Макрон і Трасс: будемо підтримувати Україну стільки, скільки необхідно, URL: <https://censor.net/ua/n3372073>
17. Азербайджан хоче подвоїти потужність трубопроводів, які постачають газ до Туреччини і Європи, 02.09.2022, URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/09/2/7146069/>
18. ЧИ СПРИЙМЕ ЄС ГАЗОВИЙ УЛЬТИМАТУМ РОСІЇ? 31.10.2021, URL: http://www.fpri.kiev.ua/articles_view/chi-sprijme-es-gazovij-ultimatum-rosii/
19. ENTSO-E дозволило збільшення експорту української електроенергії до Європи в 2,5 рази, 29.07.2022, URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/entso-e-dozvolilo-zbilshennya-eksportu-ukrayinskoyi-elektroenergiyi-do-yevropy-v-25-razy-0>
20. ЮРІЙ ПАНЧЕНКО, НАДІЯ КОВАЛЬ, Подвійний удар по Макрону: що змінили вибори у Франції і що це означає для України, 21.06.2022, URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/21/7141658/>

© Центр міжнародної безпеки

Автор:

Богдан Іващенко

Інформація та погляди, викладені в цьому дослідженні, належать авторам і не обов'язково відображають офіційну думку Фонду Конрада Аденауера та Міністерства закордонних справ України.

Центр міжнародної безпеки

вул. Комбінатна 25, к. 146А

Київ, 02002, Україна

Тел.: +380976566675, +380504712575

Е-пошта: cntr.bezpeky@gmail.com

<https://intsecurity.org/>

